

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA BOBEDI (SAL)

LEPHEPHE LA PELE (P1)

DIBATSELA 2014

MEMORANTAMO

GAUTENG

MEPUTSO: 120

Palomoka ya matlakala a memorantamo ke 10.

KAROLO YA A: TEKATLHALOGANYO

Go swaya tekatlhaloganyo

- Barutwana ba se tingwe meputso ka lebaka la diphošo tša mopeleto le tirišo ya polelo ka ge tebanyo e le go kwešišo. Ntle le ge diphošo tšeo di fetoša tlhalošo/kwešišo (diphošo di laetšwe).
- Ge morutwana a dirišitše mantšu go tšwa polelong e šele, hlokomologa mantšu ao, ge karabo e kwagala mo fe meputso.
- Dipotšišong tša go bulega, ga go abje meputso ge molekwa a fetotše ka EE/AOWA goba KE A DUMELA/GA KE DUMELE. Lebaka leo le filwego, go thekga le go fahlela ke tšona tšeo di abelwago meputso.
- Go se be le meputso yeo e abelwago dikarabo tšeo di nyakago go laetšwa ge e ba kgopolo KE NNETE/MAAKA goba NTLHA/KAKANYO. Lebaka leo le filwego, go thekga le go fahlela ke tšona tšeo di abelwago meputso.
- Ge go nyakega karabo ya lentšu le tee gomme molekwa a fa lefoko ka moka, mo fe moputso ge fela lentšu leo le nyakegago le thaletšwe.
- Ge dintlha tše pedi/tharo di nyakega gomme molekwa a file tše ntši, swaya tše pedi/tharo tša mathomo fela.
- Dimmotwana ka moka di amogelwe.
- Moo balekwa ba kgethago dikarabo, amogela tlhaka ye e sepelelanago le karabo ya maleba Le/Goba karabo yeo e ngwadilwego ka botlalo.

POTŠIŠO YA 1

1.1	1.1.1	Ka go kgopela boradifatanaga thušo.	(1)
	1.1.2	Mmileng wa go ya boemafofane.	(1)
	1.1.3	O be a šarakane marapo a mokokotlo.	(2)
	1.1.4	(a) Go se dule madulong a nnete/go hlakahlakana.
(b) Lefelo leo difofane di fihlelago go lona.	(1)
(1)
	1.1.5	Mothuhu o gokeditšwe ke ka fao Malose a bego a opela ka gona.	(2)
	1.1.6	B Lentšu le bose la go theeletšega.	(2)
	1.1.7	A Mmino o homotša motho yo a tshwenyegilego.	(2)
	1.1.8	B Kwagatša le go abelana bokgwari bja Malose.	(2)

- 1.1.9 C/Mphiwafela o abelwa batho bao ba palelwago ke go itšhomela ka lebaka la bogolo le bogole. (2)
- 1.1.10 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana. Mohlala:
Malose o leka go itirela ga se a lebelela mphiwafela fela/
Bogolofadi bja gagwe ga se bja mo šitiša go itirela. (2)
- 1.1.11 Balekwa ba tla tšweletša dikarabo tša go fapana. Mohlala:
Ke mogolofadi yo a sa kago a ineela bophelong. (2)
- 1.1.12 Balekwa ba tla tšweletša dikarabo tša go fapana. Mohlala:
Nka mo thuša go tšwetša pele talente ya gagwe. (2)
- 1.1.13 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana. Mohlala:
Aowa, mmušo o ba fa tšhelete ya mphiwafela.
Ee, tšhelete ya mphiwafela ga e lekane dinyakwa tša bophelo. (2)
- 1.2 1.2.1 Bookelong/Kliniking. Go na le ditlabelo tša bookelong go swana le mpete, ditlabelo tša go lekola balwetši, moaparo wa mosadi o laetša gore ke ngaka. (2)
- 1.2.2 Ngaka e hlahloba mošemane. (2)
- 1.2.3 Molwetši le ngaka. (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KAKARETŠO

POTŠIŠO YA 2

- Kakaretšo e ka akaretša dintlha tše di latelago:

DINTLHA		TLHALOŠO	
1.	Hle a re tlogeleng go šomiša dikhemikhale tša go nkgu kudu ge re hlwekiša ka dintlong.	1.	Go kgopelwa batho go se diriše dikhemikhale tša go nkgu.
2.	Batho ba rata le go šomiša dinkgišabose tše bogale tše di fetšago di ama tlhago.	2.	Go eletšwa batho go se sa diriša dinkgišabose tše bogale.
3.	Didirišwa tša rena tša mohlagase e be tše di sa jego mollo kudu.	3.	Batho ba eletšwa go seketša mohlagase ka go diriša didirišwa tše di sa jego mollo wo montši.
4.	Hle a re itlwaetšeng go dira dirapana tša rena tša merogo.	4.	Batho ba kgopelwa go itemela dirapana tša bona tša merogo.
5.	Re tše ona matlakala ale a go omelela le melora re dire manyora.	5.	Matlakala le melora di ka dirišwa leboelela.
6.	Polastiki yona ga ke tsebe gore batho ba e ratela eng.	6.	Tšhomišo ya mekotlana ya mašela e phala ya polastiki.
7.	A re tlogeleng le go šomiša meetse bošaedi.	7.	Go šomiša meetse ka šedi.
			Palo ya mantšu (64)

Go swaya kakaretšo

Kakaretšo e swaiwe ka tsela ye:

- Dintlha = 7 (Moputso o tee go ntlhagolo ye nngwe le ye nngwe)
- Polelo = 3
- Palomoka = 10

Meputso ya polelo ge molekwa a se a ngwalolla:

- Molekwa o fiwa moputso o tee (1) ge dintlha tše di nepagetšego di le magareng ga 1–3.
- Molekwa o fiwa meputso e mebedi (2) ge dintlha tše di nepagetšego di le magareng ga 4–5.
- Molekwa o fiwa meputso e meraro (3) ge dintlha tše di nepagetšego di le magareng ga 6–7.

Meputso ya polelo ge molekwa a ngwalollotše:

- Molekwa ga a fiwe meputso ge a ngwalollotše dintlha tše di lego magareng ga 6–7.
- Molekwa o fiwa moputso o tee (1) ge a ngwalollotše dintlha tše di lego magareng ga 1–5.

HLOKOMELA:

- **Palo ya mantšu**

- Moswai a kgonthišiše palo ya mantšu ao a šomišitšwego.
- Meputso e se fokotšwe ge molekwa a se a ngwala palo ya mantšu ao a a šomišitšego goba a ngwadile palo yeo e fošagetšego.
- Ge molekwa a fetile palo yeo e beilwego ya mantšu, moswai a bale mantšu a mahlano ka godimo ga ao a beilwego gomme a se swaye karolo yeo e šetšego ya kakaretšo.

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: THUTAPOLELO LE TŠHOMIŠOPOLELO

Go swaya KAROLO YA C

- Mopeleto.
 - Dikarabo tša go nyaka lentšu le tee di swanetše go abelwa meputso le ge mopeleto o fošagetše, ntle le fela ge phošo e fetošā tlhalošo ya lentšu.
 - Dikarabong tša mafoko a go tlala, tirišo ya mopeleto wa go fošagala e swanetše go fiwa kotlo ge phošo e le ya popopolelo ya leleme leo le lekolwago.
 - Fao go lekolwago khutsofatšo, tirišo ya maswaodikga mo karabong e lebedišišwe ka tsinkelo.
- Sebopego sa lefoko se swanetše go nepagala go ya ka melawana ya popopolelo. Dikarabo di fiwe mafoko a go tlala/go ya le ka fao go laetšwego.
- Dikarabong tša go kgetha, amogela KA MOKA tlhaka ya karabo ya maleba LE/GOBA karabo ya go ngwalwa ka botlalo.

POTŠIŠO YA 3

- 3.1 D Madulo a difolete. (2)
- 3.2 Batho ka moka bao ba nyakago madulo. (2)
- 3.3 Leina la motho yo re ka ikopanyago le yena mabapi le madulo a. (1)
- 3.4 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana. Mohlala:
Seswantšho seo se laetšago tikologo ya go fola. (1)
- 3.5 Go jabetša bareki. Batho ga ba ke ba bala melaetša ya dihlaka tše nnyane. (2)
- 3.6 Go gatelela ntlha ya gore batho ka moka ba ka fihlelela ditefelo tša madulo a. (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 4

- 4.1 A Ke monna le mosadi ka lapeng la bona. (1)
- 4.2 Ka gae. Go na le disofa le peisene ya go hlatswetša dibjana. (3)
- 4.3 O thabile. Monna wa gagwe o a mo thuša. (3)
- 4.4 Go tliša lethabo ka ge go se yo a lapago a nnoši. (1)
- 4.5 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana. Mohlala:
Bontši bja banna ba nagana gore go na le mešomo yeo e diretšwego basadi. (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 5

- 5.1 5.1.1 B Go hloka meno. (1)
- 5.1.2 (a) Ke yo moso. (1)
(b) Ke mogolo wa basenyi. (1)
- 5.1.3 E re le meetse ga a a tsebe/Ga go mo swabiše/Madulo ga a nao. (2)
- 5.1.4

(a)	Lehlaodi la palo.	Senyane.
(b)	Lehlathi la nako.	Neng.
(c)	Leamanyidiri.	Bolailwego.

 (3)
- 5.1.5 Lešalašala. (1)
- 5.1.6 Bafsa a re tlogeleng go šomela dithaka re tsene sekolo. (1)
- 5.1.7 Maphodisa a dula a mo tsoma. (2)
- 5.1.8 O tla tsena a etšwa dikgolegong. (2)
- 5.2 5.2.1 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana. Mohlala:
Bana ba Abelwa dijo sekolong. (2)
- 5.2.2 B Barutwana ba go tšwa malapeng a go hloka. (2)
- 5.2.3 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana. Mohlala:
Mosadi yo o šoma ka lethabo/O rata mošomo wo a o dirago. (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 40

KAROLO YA D: DINGWALO**DIKANEGELOKOPANA****Go swaya KAROLO YA D**

1. Ge dikarabo di se tša nomorwa ka nepagalo, swaya go ya ka memorantamo.
2. Ge phošo ya mopeleto e ama tlhalošo, e swaye go ba ya phošo. Ge e sa ame tlhalošo, e swaye go ba yeo e nepagetšego.
3. Ge molekwa a sa diriše maswao a ditsebjana fao a laetšwego go tsopola, **o se ke wa mo tima meputso.**
4. Dikarabong tše di bulegilego go se be le moputso wo o abjago fao molekwa a rego EE/AOWA/goba KE A DUMELA/GA KE DUMELE. Lebaka la go thekga le go fahlela karabo ke lona le abelwago meputso.
5. Go se be le moputso wo o abjago fao molekwa a rego NNETE/MAAKA goba NTLHA/KAKANYO. Lebaka la go thekga le go fahlela karabo ke lona le abelwago meputso.

POTŠIŠO YA 6: GO TSEBA MANG? – Herbert H Ramokgopa

6.1	6.1.1	Bothata bo thoma ge MmaDineo a nyaka go roma Mabitša lebenkeleng gomme Mpho a re roma nna Mma.	(2)
	6.1.2	Ke motho wa dikeledi tša kgauswi/O hlompha monna wa gagwe.	(2)
	6.1.3	Ke monna le mosadi/Ke motho le mogatšagwe.	(2)
	6.1.4	Ke MmaDineo. Bogolo bja ditaba bo diragala godimo ga gagwe./O thoma le kanegelokopana a ba a fetša le yona.	(2)
	6.1.5	(a) Go lla.	(2)
		(b) Ba nyama./Ba swaba.	(2)
	6.1.6	Ee, mongwadi o file kanegelokopana ye hlogo ya maleba ka gore Mpho o gapeleditše go rongwa lebenkeleng a feleletša a thutšwe ke koloi./Hlogo e sepelelana le diteng.	(2)
	6.1.7	Ke wa manyami. Ba gaTšhelopo ba itše ba sa thabetše nubejara ba hlagelwa ke lehu.	(2)
	6.1.8	Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana. Mohlala:
Lehu le a bitša/Namakgapeletša e phuma pitša.	(2)
	6.1.9	Aowa, ka gobane mmadi o a tseba gore motho yo a thutšego Mpho ka sefatanaga (Phaduli) o feleleditše a rometšwe kgolegong mengwaga e lesome.	(2)

[20]

- 6.2 6.2.1 Mmaserwadi, O thoma le kanegelokopana a be a fetša le yona/Bogolo bja ditiragalo bo wela godimo ga gagwe. (2)
- 6.2.2 Bothata bo thomile ge Sefala a kgopela Mmaserwadi gore a mmapaletše ditonki ka dinku. (2)
- 6.2.3 Ga a hwe matwa/Ga a fele pelo. (2)
- 6.2.4 Go tšweletša dimelo tša baanegwa/Go kwa ditaba ka beng ba tšona. (2)
- 6.2.5 (a) Go botša motho maaka. (2)
- (b) Motho wa go phela ka go loga maano. (2)
- 6.2.6 Sefala. Bogolo bja ditiragalo le yena bo rarela go yena, eupša mošomo wa gagwe ke go lwantšhana le botse/go loka. (2)
- 6.2.7 Ke moya wa ntwā, Mmaserwadi o nyaka dinku tšeo Sefala a mo tshepišitšego tšona. (2)
- 6.2.8 Ee, batho ba ka mo gare ga kanegelokopana ba be ba bapaletšana diruiwa. (2)
- 6.2.9 Sefala o ile a feleletša a swerwe a ile kgolegong. (2)
- 6.3 6.3.1 Marula – molwantšhwa
Malekopo – molwantšhi. (2)
- 6.3.2 Ke thulano ya ka ntle, poledišano ya bona e kwagala gore ga ba kwane ka dikgopolo. (2)
- 6.3.3 Thulano e hlotšwe ke Malekopo ge a re ga a sa nyaka go bona Pekwa mo polaseng ya gagwe morago ga ge a sola gore Marula o na le mosadi gae. (4)
- 6.3.4 Ke ya sebjalebjae. Re bona ka ge batho ba dula *dirumung* ba dira gape le *distokfele*. (2)
- 6.3.5 Go tšweletša dimelo tša baanegwa. (2)
- 6.3.6 E le motho wa go se be le lerato.
E le motho wa go rata ge nnete e phethagatšwa. (2)
- 6.3.7 Marula o ile a ya go dula rumung ya Pekwa. (2)
- 6.3.8 Aowa, ka gobane mmadi o a tseba gore Marula o feleleditše a šomela Pekwa. (2)

- 6.4 6.4.1 Tryphina. (1)
- 6.4.2 Ke ya sekgale. Batho ba sa ya nokeng le mašemong. (3)
- 6.4.3 Ke go nwelela ga Albertina ka nokeng. (2)
- 6.4.4 Moya wa manyami ka ge Albertina a nweletše ka meetseng. (2)
- 6.4.5 Go tšweletša dimelo tša baanegwa/Go kwa ditaba ka beng ba tšona. (2)
- 6.4.6 Motho wa go se rate go bapalabapala le bašemane. (2)
- 6.4.7 Sefolo o ile a bea letšwa le Aphiri. (2)
- 6.4.8 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana. Mohlala:
Ee, batho bao ba bego ba naganelwa gore ke bona ba bolailego ngwana yoo wa Sefolo ba ile ba hwa.
Aowa, Sefolo ga se nke a kgona go hwetša morwedi wa gagwe. (2)
- 6.4.9 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana. Mohlala:
Ee, mmadi o a tseba gore bagononelwa ba hwile.
Aowa, ga go tsebje gore Albertina o feletše kae? (2)
- 6.4.10 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana. Mohlala:
Ge motho a dira yo mongwe bobbe le yena bo tla mo diragalela. (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA D: 40
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 120